

graščini Vauklusu blizu mesta Avignona na Francozkem. To graščino si je bil Petrarka pridobil 1337. leta. Pozneje 1353. leta je zapustil Francozko in se podal nazaj na Laško, kjer je živel v različnih gorenjelaških mestih (v Milanu, Paduvi, Mantovi, Benetkah in v Parmi) večinoma po dvorih manjših italijanskih knezov. Svoje poslednje dni je preživel v Arkvi na evganejskih gričih, kjer je imel svoje mirno in samotno posestvo. Petrarka je umrl 18. julija 1374. leta zapustivši mnogo znanstvenih in pesniških umotvorov; zato je so Italijani zelo ponosni na tega svojega rojaka. Kadar bode večji in starejši, slišali bode mnogo tudi vi o njegovih delih, a zdaj vam naj zadostuje, da si zapomnite samo njegovo ime ter da znate povedati, kdo je bil slavni Franjo Petrarka.

Črnagora.

Črnagora je majhena kneževina, od vseh strani obdana s temnimi gorami, od katerih ima tudi svoje ime. Ta gorata dežela leži na zapadni strani balkanskega polotoka, ter mejí ob Albanijo, Bosno in Dalmacijo. Prebivalci Črnogore so srbsko-slovanskega debela, hraber narod, da mu ga nij jednacega na svetu, ki se živi večinoma ob lovu in živinoreji. V poprejšnjih časih je bil vladar v Črnejgori dotični vladika (škof), a od 1852. leta je prevzel črnogorsko vladarstvo knez, ki si je 1855. in 1856. leta pridobil to pravico. Glavno in stolno mesto črnogorske kneževine je Cetinje.

V drugej polovici pretečenega stoletja je bil sedež črnogorskega vladarja v novem samostanu, katerega je tedanji vladika dal sezidati na svoje troške. Pred samostanom je stalo trideset stražarjev s prelepimi peresi na klobucih. Štirje topovi, v turških vojskah pridobljeni, stali so pred vhodom tega vojniškega kakor tudi duhovniškega poslopja. Smodnišnica je stala poleg stolpa (turna) a tiskarna poleg orožnice. Nad veliko dvorano, v katerej so bila različna cerkvena oblačila, kelihi in druge cerkvene stvari, shranjevali so v vojski pridobljene barjake (bandera), orožje itd., med katerimi je bilo videti tudi glavo črnega muhameda. Petdeset stopinj od „samostana“ je stalo podolgasto iz kamena sezidano in s slamo pokrito poslopje, — to je bila posvetovalnica ali zbornica. Tikoma poleg zbornice v posebnej stáji so privezovali osle in mule, na katerih so senatorji (starešine) k zborom prijezdili. V velikanskej sobi, v katerej so imeli zborovanja, nij bilo drugzega videti razven podolgovate kamenene klopí in nekoliko debelih plaht, ki so po tleh razprostrte ležale. Tu so sedeli glavarji okoli svojega vladike, obesivši orožje na zid in prižgavši svoje čibuke (dolge fajfe). Vladika in njegovi starešine so sedeli na kamenej klopí, a v znamenje predsedniške pravice je imel samo vladika blazinico pod seboj. Vse obravnave, ki so se vršile v kakej seji, zapisoval je dotični tajnik.

Národ je imel pravico, da je volil svetovalce (senatorje), a vladika jih je potrjeval.

Vse naredbe veljavne za Črnogoro so bile izdane in potrjene po zakonodajalnem telesu, in vladika jih je po rimskem načinu razglaševal: „v imenu črnogorskega starešinstva in národa.“ Vsacemu zboru je bil predsednik navadno vladika sam. Poglavarji, prišedši od raznih krajev, da položé svoje račune,

zbirali so se radi v prijateljskem društvu, kjer so se često pozno v noč prav prijetno zabávali. Serdarji (okrajni sodniki), stari knezi, slepci in pésniki so se zbirali okoli svojega „gospodarja,“ ki se je z njimi kratkočasil in njihove vojne pripovedke poslušal, ter po zaslugah vrednejšega tudi pohvalil ali obdaroval. Odličnejše pesni so se takóž dale natisniti v uradnem črnogorskem listu. V onej dóbi je vladal v Črnejgori Peter II. Petrovič, kateremu je dala povéstnica s polno pravico pridévek „veliki vladika“ in „izobrazovatelj svojega naroda.“ Vladika Peter II. je bil junak, državnik in pesnik. Še dandanes ima črnogorski narod tega velikana v velikej časti ter ga imenuje svetega probuditelja črnogorskega národa. Črnogorci prisezajo z njegovim imenom, ter nihče ne gre po svetej maši iz samostanske cerkve, da bi ne poljubil poprej krste, v katerej leží truplo slavnega pokojnika. Ta znameniti junak je potolkel Turke koncem osemnajstega stoletja v krvavej bitki pri Krusu, ki je cele tri dni trajala in v katerej je 30.000 Turkov mrtvih ostalo na bojišči. Peter II. je umrl 18. oktobra 1850. leta svoje dóbe v cetinjskem samostanu, v katerem je stoloval. Ko so junaški Črnogorci slišali, da jim je umrl slavi vladika, prišli so od vseh strani v Cetinje, da mu poljubijo roko. V svojej oporoki je dal zapoved, da se po njegovej smrti ima skleniti premirje z vsemi notranjimi in vnanjimi sovražniki za celih šest mesecev.

V tej dóbi je mesto Cetinje obstajalo iz omenjenega samostana, nove palače, v katerej je prebival vladika Peter Petrovič, in še nekoliko ubožno sezidanih in s slamo pokritih hiš. To je bilo vse v ónej dóbi. A dandanes Cetinje vse drugače izgleda.

„Stari samostan“ je po vnanjem licu podoben nekdanjemu „staremu samostanu.“ Vrh samostana stoji na pečini sezidan in obče znani cetinjski stolp, ki je znamenit posebno zaradi tega, ker je nekdanj po Črnejgori potujoči sir Gardiner Wilkinson videl na njem obešene črepinje turških glav. Zdaj teh turških glav nij več videti, a na tem grôznem mestu se vidi zdaj velik in lep zvon. Samostan, ki je v novejšej dóbi ves predelan, ima mnogo lepih sob in dvoran. Tu stoluje zdaj metropolit (škof) Ilarion, lep človek srednje starosti, učen in prijazen, prijatelj svobode in neodvisnosti, kateri, ako je treba, takóž danes zajezdí svojega konja, ter se bojuje, kakor vsi črnogorski duhovniki, proti azijskemu barbarju, silovitemu Turku. V gorenjem nadstropji omenjenega samostana se nahaja zdaj semenišče učiteljskih pripravnikov.

V samostanskej cerkvi se vidita grobova kneza Danifa in velikega vojvode Mirka Petrovića, turškega premagalca in očeta sedanjega kneza. Na črnej preprógi njegove mrtvaške krste leží krasna sablja, s katero je on tolikokrat Turke sekal. V ravno tej cerkvi leží tudi užé omenjeni „veliki vladika,“ kateri je v tem samostanu v najgorenjem nadstropji imel svojo sobico, v katerej je preživel poslednje dni svojega življenja. Pripoveduje se, da je tako zmérno in priprosto živel, da v svojej zadnjaj bolezni še peči nij dal zakuriti.

V njegovej nekdanjej sobici stannje še dandanes v tem samostanu jedini menih, ki opravlja duhovniška opravila za samostan, in se ob samih rastlinah hrani. V vsem skupaj je v Črnejgori dandanes samo do kakih 20 menihov.

Ne daleč od samostana v lepej ravnini stoji nova, zdaj „stara palača,“ katero je pozidal vladika Peter III., in v katerej je tudi knez Danilo I. prebival.

Stara palača je na dolgost zidana, ter ima samo jedno nadstropje. Na vsakej strani ob dolžini so obzidana dvorišča z okroglimi stolpi. Vse sobe so primerno prostorne, pritlična okna so z železnimi šibkami okovana, a v sobah prvega nadstropja se vidijo ostanki bivše stare palače, v katerej je imel knez svoje stanovanje.

Peter je umrl na stolu sedèč v sobi, v katerej je navadno goste sprejemal. Pritlične sobe te palače so se rabile za ljudske šole; učiteljski pripravniki, ki stanujejo zdaj v samostanu, imeli so poprej tudi tukaj svoje stanovanje, kjer je imel vsak svoje orožje pri postelji na klinu obešeno. V Črnejšgori je namreč ta navada, da vsak moški orožje nosi, brez katerega niti na ulice ne sme. Menihi gredó oboroženi v boj, ter turške navale prav po junaško iz samostana odbijajo.

Zdaj je večji del prvega nadstropja priravnán za dvorske in državne goste, a razven tega se v prvem nadstropji stare palače vidi tudi zbirka različnega orožja in drugih starih bojnih stvari. Škoda, da je mnogo takih znamenitih starin, ki so priča črnogorskega junaštva, po vsej zemlji raztreseno, to je, nahajajo se v rokah posameznih vojvodov in junakov, ki so si je sami v boji priplénili.

Zgodovina Črnogorcev je dolga junaška pesen, katera se z vsakim novim turškim bojem pomnožuje.

V zgoraj omenjenej zbirki starih spominkov se vidi tudi glava albanškega vezirja, ki je padel v krvavem boji pri Krusu. Ta glava je odprla Črnejšgori novo dôbo narodne neodvisnosti.

Stene v tej sobi so nakítene z barjaki (banderi) in različnim orožjem, ki so je Črnogorci vzeli Turkom v neštevilnih bojih. Med barjaki (banderi) se vidi veliki rudeči turški barjak, katerega je veliki vojvoda Mirko Petrović vzel Turkom v bitki pri Grahovu. Med orožjem visi sablja znamenitega turškega paše Mahmuda.

Tu se vidi turško vojno orožje iz vseh stoletij, kakor sablje, bodala in različne puške, med katerimi so nekatere tako težke, da jih človek še privzdigniti ne more.

Po mizah ležé vsakovrstne svetinje (medalje) in redovi, ki so je črnogorski junaki ubitim sovražnikom pobrali. Na jednej mizi so svetinje iz boja pri Grahovu, a na drugej iz boja pri Sogarazu. Med prvimi je tudi zvezda ubitega vezirja, katero so Črnogorci našli v žepu njegovega kaftana (površne suknje).

Omer paša, glasoviti turški vodja, spravil je Črnogorce 1861. in 1862. leta po dolgotrajajočih, krvavih bitkah zopet pod turško oblast.

Dandanes je vladar v Črnejšgori knez Nikola I. Petrović Njegoš, ki je bil po Danilovej smrti 14. avgusta 1860. l. v Cetinji za kneza proglašen.

Črnogorski svet je podoben pustemu Krasu. Kmetijstvo je še jako zanemarjeno, ker Črnogorci še ne poznajo kmetijskega razvitka po drugih evropskih deželah, čemur se pa nij čuditi, ako pomislimo njihove pravne in družbinske razmere pod silovito nadoblastjo turškega sultana. Nu upati je, da bode temu kmalu bolje, ker ravno Črnogorci se v denašnjeji vojski s Turki tako hrabro in junaško boré za sveto slobodo, da je ves svet občuduje. Bog jim daj najboljši vspeh in srečo!